Mr. dr. Stanko Jurdana
Prof. dr. Vladimir Uremović

VINODOL KAO ZNAČAJAN KRAJOLIK

Potaknuti saznanjem o važnosti očuvanja i gospodarenja prostorom i okolinom nužnim za pravilni razvitak i život čovjeka, a u okviru nastojanja Ekološkog društva Crikvenice za novu kvalitetu privređivanja primjeren prirodnim mogućnostima, pokrenuli smo inicijativu za donošenje odluke o proglašenju Vinodolske doline i šumskog zaleđa *značajnim krajolikom.*

Neposredna svrha te inicijative je zaštita Vinodolske doline i šume od neprikladnih posljedica bilo kakva nerazumna planerskoga zahvata, odnosno dokumenta, koji bi bili ne samo neprikladni, nego i štetni a naravno, kasnije, i nepopravljivi.

Vinodolska dolina (Vallis vinearia) predstavlja kulturnu baštinu visoke vrijednosti koja se očituje u starim autohtonim naseljima, gradovima, utvrdama i sakralnim objektima, te arheološkim nalazima i nekropolama Vinodolske knežije. To je povijesno područje svjetski poznatog Vinodolskog zakona iz 1288. godine, koji je na jedinstven način određivao prava i obaveze feudalnih vlasti s jedne strane i stanovnika-kmetova s druge strane. Od pamtivijeka Vinodolska dolina bila je jedinstvena politička, administrativna, upravna, sudska, juridička, etnička, gospodarska, građevinska, kulturna, prometna, crkvena i teritorijalna cjelina.(1,2)

Izuzetne prirodne ljepote krajolika i ekosistema u neposrednoj blizini turističkog pojasa uz more nalažu stvaranje jedinstvenog prostora u kome zona neposredno uz more, zona Vinodolske doline i zona šumskog zaleđa, čine nedjeljivu turističku ponudu izuzetne kvalitete. Takav prostor u stanju je ponuditi selektivni tip turizma koji je upravo tražen u modernoj turističkoj privredi.

Vinodolska dolina predstavlja povoljnu osnovu za razvoj plodnog zemljišta, s relativnim obiljem izvorske vode, što uvjetuje rast bujne vegetacije, a to opet znači povoljne uvjete za vrhunsku poljoprivrednu proizvodnju, razvoj stočarstva i ratarstva.(3)

Povijest nas uči da su već Rimljani, a zatim feudalci Frankopani te Pavlini imali veliku korist od proizvoda te doline, što je zasigurno utjecalo na pravne odnose između kmetova i feudalaca u Vinodolskom zakonu, kao i na stjecanje velikog bogatstva reda bijelih fratara. Takova privredna djelatnost, uz ostalo, neobično je korisna za funkcioniranje upravo turističkog privređivanja, jer se međusobno izvanredno nadopunjuju.(4)

Također, za to je područje nužno istaknuti svjetski poznate jedinstvene prirodne fenomene, kao što je geološki fenomen "timora" (Drivenik), fliša i ostalih hidrogeoloških formacija, a u šumskoj zoni prisutnost svjetski poznatog endemskog rariteta - crne jele (Abies pardei subspecies Pancici), koju je otkrio domaći sin i znameniti botaničar Josip Pančić.

Osnova za donošenje takove odluke nalazi se u Konvenciji o zaštiti svjetske kulture i prirodne baštine Organizacije ujedinjenih naroda iz 1972. godine, kao i u republičkom Zakonu o zaštiti prirode iz 1965. i 1976. godine, koji predviđaju 10 kategorija posebne zaštite. Prema našem mišljenju ocjenjuje se da to područje ispunjava zakonom predviđene pretpostavke za proglašenje *značajnim krajolikom* jer, prema citiranom zakonu, on predstavlja "prirodni ili kultivirani predjel veće estetske vrijednosti, i to

zbog svoje slikovitosti, zbog toga što je karakterističan za svoju regiju ili zbog toga što okružuje kulturno-povijesni ili etnografski spomenik. Tom liberalnom kategorijom, koja dozvoljava obavljanje svih djelatnosti koje ne mijenjaju osnovni izgled pejzaža zaštićeno je u Hrvatskoj ukupno 50 prostornih objekata".(5)

Za tu inicijativu dali su suglasnost Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i stambeno-komunalne djelatnosti i Zavod za zaštitu okoliša, prirode i prirodne baštine - Odjel za zaštitu prirode i prirodne baštine, kao i Institut "Ruđer Bošković" u Zagrebu.

Prostor Vinodolske doline, nekadašnje Vinodolske knežije i neposredne okoline tijekom povijesti mijenjao je svoje granice. Zbog sadašnjeg određivanja granica područja, koje će biti obuhvaćeno zaštitom, potrebno je da teren obiđe kompetentna stručna komisija.

Zaštita tog prostora neophodna je za turističko opredjeljenje tog kraja. Istodobno s provođenjem postupka donošenja takve odluke predlaže se da se pristupi izradi GUP-a i reviziji prostornog plana područja posebne namjene. Na takav operativni redoslijed odlučujemo se zbog hitnosti zaštite u vezi s namjeravanim planiranjem prometnice kategorije Jadranske autoceste upravo kroz tu dolinu, kao i zbog nedostatka osnovnog planskog dokumenta dugoročnog razvitka općine Crikvenica.

Svrha te odluke je očuvanje krajolika i ekosistema te sprečavanje pogrešna planiranja i obavljanja djelatnosti koje bi mogle mijenjati osnovni izgled pejzaža.

Do donošenja odluke potrebno je zabraniti sve zahvate koji bi mogli narušiti stanje okoline, te na njoj primijeniti režim privremene zaštite u skladu s člankom 31. Zakona o zaštiti prirode. To znači da Općinska skupština i mjesne zajednice neće izdavati nova rješenja, koja se protive prethodnom stavu, pa čak iako su u okviru zakona i ostalih pravnih i upravnih akata. Povrh toga, to nalaže hitnoću postupka kako bi se što prije omogućilo ponovno pokretanje svih djelatnosti što su u skladu s tim postavkama.

Sve to može donijeti Skupština općine svojom posebnom odlukom na prijedlog, ili uz mišljenje, Republičkog zavoda za zaštitu prirode, a čiju načelnu pismenu suglasnost već posjedujemo. Budući da je svaki značajni krajolik specifičan, Skupština općine, na čijem se području objekt nalazi mora donijeti posebnu odluku o unutrašnjem redu, u kojoj se precizno određuje koje su djelatnosti dopuštene i kakvo se ponašanje posjetitelja ili žitelja u tom krajoliku dopušta.

Literatura:

1. Matejčić, R.: Crikvenica područje općine, Privredni vjesnik, Zagreb i Turist. savez Općine Crikvenica, Zagreb, 1987, 5-96.

2. Laszovsky Emilij.: Gorski kotar i Vinodol, Mat. Hrv. Zagreb, 1921.

3. Tadejević Vinko: Praputnjak - naznake prirodnog smještaja ... Vjesnik HAR, 32, 1990, 267-312.

4. Matejčić, R.: Pregled kulturno-povijesnih spomenika Vinodola - umjetnička baština Vinodola od XV do početka XIX stoljeća, Vinodolski zbornik, Crikvenica, 1983, 327-358.

5. Draganović, E., Munjko, I.: Zaštita prirode u SR Hrvatskoj, Narodni zdravstveni list, Rijeka, 1989, broj 354-355, 11-13.